EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 1.7.2025.
COM(2025) 352 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Deviņpadsmitais gada ziņojums (2024. gads) par ES palīdzības īstenošanu saskaņā ar Padomes 2006. gada 27. februāra Regulu (EK) Nr. 389/2006, ar ko izveido finansiāla atbalsta instrumentu, lai veicinātu Kipras turku kopienas ekonomisko attīstību

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Deviņpadsmitais gada ziņojums (2024. gads) par ES palīdzības īstenošanu saskaņā ar Padomes 2006. gada 27. februāra Regulu (EK) Nr. 389/2006, ar ko izveido finansiāla atbalsta instrumentu, lai veicinātu Kipras turku kopienas ekonomisko attīstību

1. IEVADS

Padomes Regula (EK) Nr. 389/2006[1] ("Atbalsta regula") ir Kipras turku kopienai sniegtās palīdzības pamats un paredz ikgadēju ziņošanu Eiropas Parlamentam un Padomei. Kipras turku kopienas atbalsta programmas mērķis ir sekmēt Kipras atkalapvienošanos, veicinot šīs kopienas ekonomisko attīstību un īpašu uzmanību veltot salas ekonomiskajai integrācijai, kontaktu uzlabošanai un tiltu veidošanai starp abām kopienām un ar ES, kā arī pasākumiem, kuru mērķis ir sagatavoties ES tiesību aktu kopuma īstenošanai pēc Kipras problēmas atrisināšanas.

2. PALĪDZĪBAS PROGRAMMAS PLĀNOŠANA

Darbībām Atbalsta regulas ietvaros no 2006. gada līdz 2024. gada beigām tika plānots piešķirt 726 949 162,93 EUR. 2024. gada rīcības programmai 2024. gada septembrī atvēlētā summa bija 39 471 756,30 EUR[2]. No daudzgadu finanšu shēmas 2021.–2027. gadam, kuras kopējais budžets ir 240 miljoni EUR, programmai tiek nodrošināts stabils ikgadējs finansējums daudzgadu perspektīvā. Taču palīdzības programma ir ārkārtēja pārejas programma, kuras mērķis ir sagatavot vai, atkarībā no situācijas, pēc Kipras problēmas atrisināšanas veicināt ES tiesību kopuma pilnīgu piemērošanu Kipras Republikas apgabalos, kurus Kipras Republikas valdība faktiski nekontrolē.

Gan Atbalsta regulā, gan Padomes Regulā (ES, Euratom) 2020/2093, ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu[3], ir paredzēta pārskatīšana, ja tiktu panākta atkalapvienošanās.

3. ĪSTENOŠANAS MEHĀNISMI

Programma tiek īstenota tajos Kipras Republikas apgabalos, kurus Kipras Republikas valdība faktiski nepārvalda ("valdības nekontrolētā teritorija") un kuros ES tiesību kopuma piemērošana uz laiku ir apturēta saskaņā ar pievienošanās līguma 10. protokolu. Palīdzība tiek īstenota, izmantojot tiešo un netiešo pārvaldību.

Komisija īsteno šo programmu unikālos politiskos, juridiskos un diplomātiskos apstākļos. Šādas palīdzības piešķiršana saskaņā ar Atbalsta regulu nenozīmē, ka apgabalos atzīst jebkuru citu iestādi, kas nav Kipras Republikas valdība. Lai īstenotu šo programmu, vienlaikus ievērojot pareizas finanšu pārvaldības principus, ir vajadzīgi īpaši pasākumi. Pieņemtie pasākumi ietver līgumu intensīvu uzraudzību un atbalsta sniegšanu saņēmējiem, pārskatītus maksājumu nosacījumus un piesardzīgu pieeju

---

[1] Padomes Regula (EK) Nr. 389/2006 (2006. gada 27. februāris), ar ko izveido finansiāla atbalsta instrumentu, lai veicinātu Kipras turku kopienas ekonomisko attīstību, un ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2667/2000 par Eiropas Rekonstrukcijas aģentūru (OV L 65, 7.3.2006., 5. lpp.).

[2] Komisijas Īstenošanas lēmums (2024. gada 3. septembris) par rīcības programmas pieņemšanu attiecībā uz Kipras turku kopienu 2024. gadam (C(2024) 6106) — Eiropas Komisijas 2024. gada lēmums par palīdzības programmu.

[3] Padomes Regula (ES, Euratom) 2020/2093 (2020. gada 17. decembris), ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam (OV L 433I, 22.12.2020., 11. lpp.).

bankas garantiju izmantošanai. Ievērojama daļa palīdzības tiek sniegta dotāciju veidā, un tam ir vajadzīga resursietilpīga pārvaldība.

Atkalapvienošanās nolūkā pēc tam, kad pēc visaptveroša noregulējuma stāšanās spēkā saskaņā ar 10. protokolu tiks atsaukta ES tiesību aktu kopuma piemērošanas apturēšana, un lai atvieglotu ar atbalsta programmu finansēto projektu īstenošanu, Kipras turku kopienai būs pakāpeniski jāpielāgojas ES tiesību aktu kopumam.

Valdības nekontrolētajos Nikosijas rajonos Komisija īsteno ar ES programmas atbalsta biroja starpniecību atlasītos projektus. Komisijas pārstāvniecība Kiprā arī rīko sanāksmes, seminārus un preses konferences un informē visas Kipras salas sabiedrību par dažādiem tematiem, arī par atbalsta programmu. Papildus tam darbojas atbalsta programmas finansētais ES informācijas punkts, kurš īsteno dažādus komunikācijas un pamanāmības veicināšanas pasākumus, sniedzot informāciju par ES politiku, prioritātēm un darbībām Kipras turku kopienas atbalstam, kā arī popularizējot Eiropas kultūru.

4. ĪSTENOŠANA PĀRSKATA PERIODĀ

4.1. Vispārējs pārskats

Komisija turpina īstenot Atbalsta regulu, kuras vispārējais mērķis ir atbalstīt atkalapvienošanos. Ja tiek panākts visaptverošs Kipras problēmas noregulējums, Padome, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu, vienprātīgi lemj par regulā nepieciešamajiem grozījumiem.

Atbalsts 2024. gadā bija vērsts uz to, lai turpinātu pamatiniciatīvas, piemēram, ES stipendiju programmu un uzticības veicināšanas pasākumus Kultūras mantojuma tehniskās komitejas atbalstam, Pazudušo personu komiteju, divkopienu tehnisko komiteju iniciatīvas, kā arī tirdzniecības veicināšanu un atbalstīšanu pāri Zaļajai līnijai.

Būtiska programmas iezīme joprojām ir atbalsts kopienas ekonomiskajai attīstībai. Palīdzība tika sniegta, lai uzlabotu standartus galvenajās ekonomikas nozarēs, izmantojot projektus, kas vērsti uz privāto sektoru un pārtikas apritē iesaistītajiem uzņēmējiem. Tika pieliktas ievērojamas pūles, lai uzlabotu dzīvnieku veselību un pārtikas nekaitīgumu Kipras turku kopienā.

Komisija turpināja palīdzēt Kipras turku kopienai izpildīt ES standartus, kas noteikti Komisijas 2021. gadā pieņemto divu pasākumu kopumā attiecībā uz “Χαλλούμι” (Halloumi) / “Hellim” kā aizsargāta cilmes vietas nosaukuma (ACVN) reģistrēšanu un nosacījumiem šā produkta pārvietošanai pār Zaļo līniju. Komisija arī turpināja sasaukt neformālo “Halloumi”/“Hellim” darba grupu, kas apvieno ieinteresētās personas no abām Kipras kopienām.

2024. gadā tika pabeigti ievērojami ES finansēti infrastruktūras projekti, to vidū Nikosijas kanalizācijas cauruļvadu nomaiņa, ūdens sistēmu uzstādīšana, jauniešu sporta objekti un atjaunīgās enerģijas sistēmas. Famagustas kanalizācijas tīkls tika pabeigts bez defektiem, un tika kopīgots pētījums par pirmo divkopienu saules elektrostaciju. Komisija turpināja atbalstīt vides nozares, pievēršoties jautājumiem, kuri skar visu salu, piemēram, aprites ekonomikai un gaisa kvalitātei.

Atbalsta saņēmēju spējas rezultatīvi īstenot ES tiesību kopumu pēc visaptveroša noregulējuma stāšanās spēkā joprojām ir izteikti nevienmērīgas. Tomēr Kipras turku kopiena turpināja gūt labus panākumus vairākās jomās, piemēram, produktu drošuma,

nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas, izglītības, statistikas un vides jomā, un pastāvīgi izrādīja interesi strādāt vēl citās nozarēs un jomās.

Gada beigās atbalsta programmā bija spēkā 98 līgumi.

4.2. Progress mērķu sasniegšanā

Atbalsta programmas vispārējais mērķis ir sekmēt Kipras atkalapvienošanos, veicinot Kipras turku kopienas ekonomisko attīstību un īpašu uzmanību veltot salas ekonomiskajai integrācijai, kontaktu uzlabošanai starp abām kopienām un ar ES, kā arī pasākumiem, kuru mērķis ir sagatavoties ES tiesību kopuma īstenošanai.

Tālāk aprakstīti pasākumi, kas 2024. gadā veikti katra Atbalsta regulas mērķa sasniegšanai.

4.2.1. 1. mērķis: sociālās un ekonomiskās attīstības veicināšana

Ar atbalsta programmu Komisija turpināja vadīt un veicināt ekonomisko integrāciju un attīstību, nodrošinot palīdzības paketes maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) Kipras turku kopienā ar mērķi palielināt konkurētspēju un inovāciju. Ņemot vērā to, ka MVU ir Kipras turku kopienas saimnieciskās darbības pamats, 2024. gadā tika izveidota jauna daudzgadu palīdzības programma "EUnite: MVU"; programmas nolūks ir palīdzēt Kipras turku MVU izpildīt ES standartu prasības, atbalstīt inovāciju un veicināt uzņēmējdarbību. 2024. gadā 45 uzņēmumiem, kas tirgojas vai ir ieinteresēti tirdzniecībā pāri Zaļajai līnijai, tika piešķirtas dotācijas gandrīz 2 miljonu EUR apmērā. Tas papildina vairāk nekā 2554 dotācijas, kas iepriekšējos gados piešķirtas maziem un vidējiem uzņēmumiem, tādējādi kopējā MVU piešķirto dotāciju vērtība kopš atbalsta programmas sākuma ir vairāk nekā 27 miljoni EUR.

Ekonomiskās konverģences jomā 2024. gadā turpinājās sadarbība ar Pasaules banku makroekonomiskās uzraudzības, statistikas, tirdzniecības atvieglināšanas un Kipras turku kopienas uzņēmējdarbības vides uzlabošanas jomā. Tika pabeigti trīs būtiski novērtējumi, proti, "Fiskālās politikas distributīvā ietekme Kipras turku kopienā", "Absolūtas nabadzības sliekšņa aplēse Kipras turku kopienas ekonomikai" un "Kipras turku kopienas dzīves līmeņa novērtējums", un attiecīgās ieinteresētās personas apsprieda šo novērtējumu konstatējumus. Novērtējumi izcēla būtiskas problēmas un iespējas Kipras turku kopienas ekonomikai un palīdzēja uzlabot uz pierādījumiem balstītu politikas veidošanu. 2022. gada martā sāktais tirgus uzraudzības tehniskās palīdzības projekts turpinājās 2024. gadā. Tā mērķis ir ieviest jaunu un uzlabotu praksi metroloģijas, standartizācijas, akreditācijas un atbilstības novērtēšanas jomā. Ciešā sadarbībā ar privāto sektoru projekts palīdzēja uzlabot uzņēmējdarbības vidi Kipras turku kopienā un nodrošināt vietējo ražojumu atbilstību ES standartiem. Tika izveidota tālāka sadarbība šajā nozarē ar ekspertiem no ES instrumenta *TAIEX* (tehniskās palīdzības un informācijas apmaiņas programma), kas atbalsta ES saskaņotu standartu ieviešanu.

Saistībā ar to, ka Kipras turku kopienā attiecībā uz nosaukumu "Χαλλούμι" (Halloumi) / "Hellim" tiek īstenota ES ACVN shēma, atbalstu no ES finansētas tehniskās palīdzības, kas vērsta uz ES ACVN shēmas prasību izpildi, turpināja saņemt lauksaimnieki, pārtikas rūpnīcas un vietējās struktūras. Rezultātā līdz 2024. gada beigām saskaņā ar ACVN shēmu Kipras turku kopienā bija sertificēti četri siera "Halloumi"/"Hellim" ražotāji un 24 saimniecības. Turklāt tika uzsākti sagatavošanās darbi aitu un kazu audzēšanas izmēģinājuma programmai, kuras nolūks ir palielināt piena pieejamību un uzlabot tā kvalitāti. Atbalsts ietvēra arī palīdzību dzīvnieku slimību profilaksē, atklāšanā un turpmākā izskaušanā un dzīvnieku veselības

pārvaldībā saskaņā ar ES standartiem. 2024. gadā 21 saimniecībai un trim pienotavām tika piešķirtas dotācijas 2,6 miljonu EUR apmērā, lai tām palīdzētu ražošanas procesos izpildīt ES standartu prasības un palielināt ražošanas jaudu. ES sniegto tehnisko atbalstu papildināja ES divkopienu neformālās darba grupas sanāksmes par "Halloumi"/"Hellim".

Atbalsts lauksaimniekiem un pārtikas apritē iesaistītajiem uzņēmējiem ir daļa no plašāka ES atbalsta, kura mērķis ir uzlabot lauku iedzīvotāju nodrošinājumu ar iztikas līdzekļiem un Kipras turku kopienas attīstību, ņemot vērā tās ekonomisko un sociālo nozīmi. 2024. gadā tika uzsākta jauna daudzgadu iniciatīva "EUnite: agrouzņēmējdarbība", kuras mērķi ir i) stiprināt lauksaimniecības zinātību Kipras turku kopienā atbilstoši ES lauksaimniecisko zināšanu un inovācijas sistēmas (LZIS) pieejai, ii) uzlabot lauksaimniecisko konsultāciju pakalpojumus un iii) veicināt inovāciju un ilgtspējīgu lauksaimniecības un lauku vides izaugsmi.

Komisija turpināja atbalstu izglītības jomā, galveno uzmanību pievēršot profesionālajai izglītībai un apmācībai, mūžizglītībai un Kipras turku kopienas skolotāju profesionālajai izaugsmei. Deviņās skolās tika izstrādātas un izmēģinātas mācību programmas 29 profesijām, un tika rīkotas fokusa grupas un intervijas ar 114 skolotājiem un 88 skolēniem. Skolām tika izstrādātas un izplatītas rokasgrāmatas tādās transversālās jomās kā veselība un drošība, uzņēmējdarbība, vides aizsardzība un svešvalodas profesiju kontekstā. Visās Kipras turku kopienas skolās tika veikts apmācības vajadzību novērtējums skolotāju profesionālajai izaugsmei. Tajā tika noteiktas četras galvenās tēmas (efektīva mācīšana un mācīšanās, skolu vadība, iekļaujoša izglītība un drošas skolas un krīžu pārvarēšana). Par katru tēmu tika izveidota komiteja, kas pēc tam izstrādāja attiecīgus mācību moduļus.

2024. gadā Komisija turpināja sniegt atbalstu tirdzniecības veicināšanai pāri Zaļajai līnijai. Jauni pārstrādātas pārtikas un pārtikas kontaktmateriālu veidi tika veiksmīgi tirgoti pāri Zaļajai līnijai un laisti ES tirgū. Uzņēmēji izrādīja lielu interesi palielināt atbilstību ES standartiem. To apliecināja vairāki jautājumi ES vienotajam kontaktpunktam Kiprā, kas nodrošina zināšanas, atbalstu un tīklošanās iespējas uzņēmumiem un tirgotājiem, kuri ir ieinteresēti vai iesaistīti tirdzniecībā pār Zaļo līniju. Kopš iniciatīvas sākuma 2023. gadā ES vienotais kontaktpunkts ir sniedzis īpaši pielāgotu atbalstu 85 tirgotājiem.

4.2.2. 2. mērķis: infrastruktūras attīstīšana un pārstrukturēšana

ANO Attīstības programmā (*UNDP*) turpinājās ES Vietējās infrastruktūras mehānisma īstenošana saskaņā ar spēkā esošajiem iemaksu nolīgumiem, kuri parakstīti ar Komisiju un kuru kopsumma ir 36,7 miljoni EUR. Šis mehānisms nodrošina atbalstu sagatavošanās darbiem un ieguldījumu īstenošanai būtiskā vietējā infrastruktūrā. Tas ietvēra kanalizācijas cauruļvada "Trunk E" nomaiņu Nikosijas pilsētas teritorijā, ūdens tvertņu un automātiskās sūknēšanas sistēmu uzstādīšanu Lefkā/Lefkē, sporta objektu un aprīkojuma nodrošināšanu četrās skolās un saules fotoelementu enerģijas sistēmu ieviešanu Lefkā/Lefkē un Kormakitas Sadarbības centrā.

Famagustas kanalizācijas tīkla sanācijas darbi tika sekmīgi pabeigti, un līdz darbu paziņošanas termiņa beigām 2024. gada decembrī netika ziņots par būtiskiem

defektiem. Turklāt 2024. gada februārī tika sagatavots un Kipras kopienām prezentēts priekšizpētes pētījums par divkopienu saules elektrostaciju buferzonā.

2024. gadā turpinājās strukturālas problēmas ar izgāztuves ekspluatāciju Kipras turku kopienā. Diemžēl 2024. gadā netika novērsti iepriekš konstatētie trūkumi, kas saistīti ar atkritumu poligona vāju darbību un apsaimniekošanu. Komisija joprojām ir pilna apņēmības atbalstīt atbalsta saņēmēju stāvokļa izlabošanā, ar nosacījumu, ka tiks pieņemti attiecīgi stratēģiski lēmumi par tā īstenoto pārvaldību.

Lai uzlabotu un aizsargātu vidi, Komisija turpināja īstenot spēju veidošanas pasākumus Kipras kopienām. 2024. gadā simtiem vides speciālistu tika nodrošināti vairāki mācību kursi un darbsemināri vides pārvaldības sistēmu, vides pārvaldības datu analīzes, gaisa kvalitātes, aprites ekonomikas vai meža apsaimniekošanas jomā. Turklāt 2024. gada decembrī abu kopienu vides līderi trīs dienas pulcējās Kipras vides simpozijā, kas tika rīkots ar mērķi apspriest kopīgas problēmas un vides problēmu risinājumus.

4.2.3. 3. mērķis: izlīguma veicināšana, uzticēšanās veicināšanas pasākumi un atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai

Komiteja bezvēsts pazudušo jautājumos, kura saņem atbalstu atbilstoši iemaksu nolīgumam ar *UNDP*, turpināja praktisko darbu un darbu laboratorijā. No 2002 bez vēsts pazudušām personām tā līdz 2024. gada beigām bija ekshumējusi 1186 personu mirstīgās atliekas. No tām 1051 tika identificētas ar ģenētisko analīzi un nogādātas piederīgajiem.

Lai nodrošinātu finansējumu komitejas darbībai 2025. gadā, 2024. gadā tika parakstīts jauns iemaksu nolīgums par 2,6 miljoniem EUR. Kopumā Komitejas bez vēsts pazudušo jautājumos darbību atbalstam 2006.–2024. gadā ES ir piešķīrusi 41,1 miljonu EUR, kas ir 80 % no visa tās finansējuma šajā laikposmā.

Programmas atbalstīto izlīguma un uzticēšanās veicināšanas pasākumu svarīgs komponents aizvien bija kultūras mantojuma aizsardzība, kas tiek īstenota ciešā sadarbībā ar divkopienu Kultūras mantojuma tehnisko komiteju. Kopumā 2006.–2024. gadā kultūras mantojuma programma ir saņēmusi ES finansējumu aptuveni 30 miljonu EUR apmērā. Tas nodrošinājis vairāk nekā 178 dažādās salas vietās izvietotu kultūras mantojuma objektu iekonservēšanu, strukturālu nostiprināšanu, fizisku aizsardzību vai restaurāciju.

ES stipendiju programma Kipras jauniešiem kopā ar izglītības iestāžu tīklu "United World Colleges" deva deviņiem Kipras grieķu un deviņiem Kipras turku stipendiātiem iespēju studēt "United World Colleges" izglītības iestādēs. Kopš shēmas izveides 64 izcili Kipras turku un Kipras grieķu jaunieši ir pabeiguši divu gadu starptautisko vidējās izglītības kursu kādā no "United World Colleges" izglītības iestādēm, kuru mērķis ir apvienot cilvēkus mieram un ilgtspējīgai nākotnei. Shēmas ietvaros arī tika veicināta jauniešu no abām kopienām iesaiste un īstenoti īsi kursi, kuru mērķis ir veidot jauniešu spējas panākt pozitīvas pārmaiņas savā kopienā.

2024. gadā turpinājās atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai. Projekts "Pilsoniskās sabiedrības telpa", kurā tiek sniegta tehniskā palīdzība pilsoniskās sabiedrības organizācijām, turpināja tām palīdzēt spēju veidošanā, veicināt pilsoniskās sabiedrības

attīstībai labvēlīgu vidi un atbalstīt tīklošanās pasākumus un kopīgu rīcību ar Kipras grieķu un citām ES pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

Pilsoniskās sabiedrības organizācijas sekmīgi pabeidza projektus attiecībā uz pacientu, darbinieku, seksuālo minoritāšu un starptautisko studentu tiesībām, vides aizsardzību, jauniešu attīstību un plašsaziņas līdzekļu nozīmi miera veidošanas procesā. Tika parakstīts jauns dotācijas līgums 1,7 miljonu EUR vērtībā, kura nolūks ir atbalstīt darbu, ko veic Kipras dialoga forums, kas apvieno abu kopienu partijas, arodbiedrības, uzņēmēju/profesionālās/darba devēju apvienības un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ar mērķi izstrādāt kopīgus redzējumus un instrumentus, kas atbalsta noregulējuma procesu. Tika izsludināts jauns uzaicinājums iesniegt priekšlikumus, kura ietvaros paredzēts sadalīt 2,25 miljonus EUR, lai finansētu pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības, jo īpaši cilvēktiesību, vides un divu kopienu uzticības veicināšanas jomā.

Apvienība "Human Rights Platform" turpināja sekmīgi īstenot tai piešķirto ES finansēto tiešo dotāciju, un 2024. gadā tā saņema papildu finansējumu. Galvenie pasākumi bija vērsti uz tematiskajām jomām ar dzimumu līdztiesības dimensiju, piemēram, cilvēku tirdzniecības apkarošanu, bēgļu tiesībām un LGBTI+ tiesībām.

4.2.4. 4. mērķis: Kipras turku kopienas tuvināšana Eiropas Savienībai

Kopš 2022. gada Komisija ir sadarbojusies ar Gētes Institūtu, lai īstenotu ES stipendiju programmu.

Lai Kipras turku kopienu tuvinātu ES, 2023./2024. akadēmiskajā gadā Kipras turku studentiem ir piešķirtas 126 stipendijas studijām universitātēs ES valstīs. Tika izstrādāta absolventu stratēģija, lai ar dažādu pasākumu palīdzību absolventi varētu veidot tīklus, iesaistīties un izmantot prasmes un iespējas.

Kopš 2007. gada studentiem ir piešķirtas vairāk nekā 2275 stipendijas, kas aptver vairāk nekā 100 augstskolu un 23 ES valstis. Ar šīm stipendijām tiek atbalstīti studenti pirmā posma studiju programmu pirmajā gadā, diplomandi maģistrantūras un doktorantūras studiju programmās, kā arī pētnieki un profesionāļi valodu zināšanu un profesionālo prasmju turpmākā pilnveidē dažādās ES dalībvalstīs.

ES informācijas punktu kopā ar Eiropas Komisijas pārstāvniecību Kiprā vada ES programmas atbalsta birojs. 2024. gadā ar savām darbībām gan tiešsaistē, gan bezsaistē tas panāca augstu pamanāmību un palielināja informētību par atbalsta programmas ietekmi un ES lomu noregulējuma procesā. ES informācijas punkts un citi ES finansēti projekti 2024. gadā organizēja vairāk nekā 350 komunikācijas un pamanāmības pasākumus, to vidū Eiropas dienas svinības, kurās piedalījās aptuveni 5000 dalībnieku. Šajā laikā Komisija sagatavoja 37 faktu lapas, brošūras un audiovizuālos materiālus.

4.2.5. 5.–6. mērķis: Kipras turku kopienas sagatavošana ES tiesību kopuma ieviešanai un īstenošanai

Atbalsta regulas 5. un 6. mērķa īstenošanai tiek izmantots *TAIEX*. Tas palīdz Kipras turku kopienu sagatavot ES tiesību kopuma īstenošanai, ņemot vērā to, ka pēc visaptveroša noregulējuma spēkā stāšanās ES tiesību kopuma piemērošanas apturēšana tiks atcelta.

TAIEX joprojām ir svarīgs instruments, kā atbalstīt programmas mērķu sasniegšanu un tirdzniecību pāri Zaļajai līnijai. Lai Kipras turku kopienu tuvinātu ES standartiem un procedūrām, *TAIEX* pasākumi tika veikti 13 ES tiesību nozarēs. Kopumā tika

organizēti 110 ekspertu apmeklējumi un viens darbseminārs. Papildus tam turpinājās centieni izveidot datubāzi, kurā apkopoti visi ar *TAIEX* atbalstu sagatavotie juridiskie dokumenti, un centieni uzlabot rakstisko un mutisko tulkojumu kvalitāti Kipras turku kopienā.

Atbalsts tirdzniecībai pāri Zaļajai līnijai (Padomes Regula (EK) Nr. 866/2004) joprojām bija *TAIEX* darbību aktīvākā un resursu ziņā ietilpīgākā joma. Komisijas pilnvaroti neatkarīgi eksperti regulāri veica svaigu augļu un dārzeņu, augu produktu, kartupeļu, medus un zvejas kuģu fitosanitārās inspekcijas nolūkā nodrošināt, ka attiecībā uz tirgotiem pārtikas produktiem tiek ievēroti ES standarti. Kipras Republikas Veselības ministrija 2024. gada aprīlī izdeva apkārtrakstu, kas atļauj pāri Zaļajai līnijai tirgot vēl sešas pārstrādātas pārtikas kategorijas, proti, kafiju, limonādi, saldētus dārzeņus, saldētus kartupeļus, etiķī marinētus pārtikas produktus un žāvētas džutas lapas. *TAIEX* eksperti nodrošināja ES līmeņa standartus un kvalitāti, veicot iekārtu atbilstības pārbaudes valdības nepārvaldītajās teritorijās.

4.3. Finansiālā izpilde (līgumi un maksājumi)

4.3.1. Līgumu slēgšana

2024. gadā Komisija parakstīja juridiskas saistības par 37,5 miljoniem EUR.

4.3.2. Maksājumi

2024. gadā maksājumu kopapmērs bija 40,4 miljoni EUR (2023. gadā – 37,3 miljoni EUR).

4.4. Uzraudzība

Komisija tieši atbild par projektu lielākās daļas īstenošanu (tiešā pārvaldībā). Komisijas darbinieku veiktās uzraudzības līmenis ir ļoti augsts – tie uztur pastāvīgus sakarus ar darbuzņēmējiem, veic pārbaudes uz vietas, piedalās sanāksmēs uz vietas un koordinācijas komiteju sanāksmēs, kā arī izvērš sadarbību ar ES finansējuma vietējiem koordinatoriem. Dotāciju atbalsta grupa turpināja sniegt Komisijai atbalstu dotāciju līgumu īstenošanas uzraudzībā, vienlaikus palīdzot arī dotāciju saņēmējiem ievērot ES noteikumus par dotāciju līgumu īstenošanu, arī noteikumus par sekundāro iepirkumu.

Vairākus līgumus Komisija īsteno netiešās pārvaldības režīmā. Īstenotājstruktūras, piemēram, *UNDP*, Pasaules banka, Gētes Institūts un *GiZ* (Vācijas Starptautiskās sadarbības aģentūra), sniedz ziņojumus Komisijai saskaņā ar attiecīgajiem ieguldījumu un administrēšanas nolīgumiem. Komisija aktīvi piedalās šo pasākumu ikdienas uzraudzībā.

4.5. Revīzija un kontrole

Ieteikumi, kas sniegti pēdējā revīzijā, kuru Iekšējās revīzijas dienests veica 2017. gadā, un kas saistīti ar iekšējās kontroles pasākumiem publiskā iepirkuma jomā, tagad ir pilnībā īstenoti.

4.6. Izvērtēšana

2022. gadā tika publicēts neatkarīgs 2013.–2018. gada atbalsta programmas izvērtējums. Izvērtēšanas rezultāti bija apmierinoši. Izvērtējumā tika secināts, ka programma joprojām ir aktuāla un tās ietekme kopumā bijusi pozitīva. Tajā tika apstiprināta ES pievienotā vērtība un atzīts, ka programmā saglabājas atkalapvienošanās perspektīva. Tajā arī tika uzsvērta programmas vispārējā saskanība un efektivitāte. Tomēr izvērtējumā uzsvērts, ka atbalsta programma pati par sevi nevar panākt Kipras atkalapvienošanos, par ko joprojām atbild abas Kipras kopienas.

4.7. Informēšana, publicitāte un pamanāmība

Kopumā 2024. gadā tika organizēti vairāk nekā 350 pamanāmības un komunikācijas pasākumi, kuru nolūks bija izcelt Eiropas Savienības ieguldījumu Kipras turku kopienas attīstībā un Kipras noregulējuma procesā. Komisija 2024. gadā publicēja īpašu ziņojumu, kurā izklāstīti centieni, kas saskaņā ar atbalsta programmu veikti Kipras jautājuma visaptverošai atrisināšanai ar mērķi nodrošināt labāku nākotni visiem Kipras iedzīvotājiem un palīdzētu panākt ilgstošu drošību un stabilitāti Vidusjūras austrumdaļā[4].

4.8. Konsultācijas ar Kipras Republikas valdību

Tika rīkotas regulāras sanāksmes ar Kipras Republikas valdības pārstāvjiem. Komisija turpina izmantot valdības sadarbību īpašumtiesību pārbaudīšanā un divkopienu tehnisko komiteju darba veicināšanā. Komisija arī regulāri tiekas ar Kipras Republikas Ārlietu ministriju un pastāvīgo pārstāvniecību ES.

5. SECINĀJUMI

Saskaņā ar Atbalsta regulā izvirzītajiem mērķiem Komisija turpina sniegt Atbalsta regulā paredzēto palīdzību nolūkā sekmēt Kipras atkalapvienošanos, veicinot Kipras turku kopienas ekonomisko attīstību un tuvinot to Eiropas Savienībai.

2024. gadā palīdzība turpinājās jomās, kurās ir īpašas problēmas ar turpmāku atbilstību ES tiesību kopumam, taču vienlaikus tika nodrošināta arī jauno vajadzību efektīva un savlaicīga risināšana.

Uzsvars uz projektu piemērotību, gatavību, līdzatbildību un ilgtspēju ir devis pozitīvus rezultātus un turpinās virzīt turpmākās diskusijas plānošanas jomā. Turpināsies arī pūliņi ar stratēģiskām darbībām panākt lielāku ilgtermiņa ietekmi prioritārajās jomās. Komisija ir gatava piešķirt vajadzīgos resursus, arī atbalsta programmā, lai atbalstītu ANO pārraudzītās noregulējuma sarunas un turpmāku ar šo procesu saistīto virzību.

[4] Eiropas Komisija (2024): *Delivering on EU support to the Cyprus settlement: A legacy and a vision.*